

กรณีศึกษาการปลูกผักเชิงพาณิชย์บ้านม่วง ตำบลโพรงาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

1. ข้อมูลพื้นฐานชุมชน

บ้านม่วงอยู่ในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำชี ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2383 ซึ่งเดิมประชากรมีถิ่นกำเนิดมาจากอำเภอ อาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ย้ายครอบครัวมาโดยการนำของ พ่อพรมราช หลวงห้า และ หลวงอินทร์พิศาล เมื่อเห็นว่าสถานที่แห่งนี้มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ดี จึงได้ปักหลักตั้งถิ่นฐานทำมาหากินที่นี่ และยังมีต้นมะม่วงขนาดใหญ่อายุหลายร้อยปี ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้านจึงได้ตั้งชื่อว่า “บ้านม่วงใหญ่” ขึ้นตรงต่อเมืองโกสุมพิสัย ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอโกสุมพิสัยเป็นระยะทาง 22 กม. ไปทางทิศตะวันตก

สภาพพื้นที่ บ้านม่วงใหญ่มีพื้นที่ทั้งหมด 2,134 ไร่ หรือ 856.6 ตารางกิโลเมตร ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มสลักที่ดอน ลักษณะดินเป็นดินทราย โดยส่วนใหญ่มีอาณาเขตติดต่อกับแม่น้ำชี เหมาะสำหรับการปลูกพืชผัก ทำนา การประมง และเลี้ยงสัตว์ ด้วยสภาพพื้นที่ส่งผลให้ประสบกับปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก

ประชากร บ้านม่วงใหญ่มีประชากรทั้งสิ้น 228 ครัวเรือน มีประชากร 552 คน เป็นชาย 267 คน หญิง 285 คน อาชีพหลักคือการทำนาปีละ 2 ครั้ง และปลูกผัก ตลอดทั้งปี ทำนา 115 ครอบครั้ว ทำสวน 110 ครอบครั้ว เลี้ยงสัตว์ 35 ครอบครั้ว ค้าขาย 3 ครอบครั้ว รับจ้าง 5 ครอบครั้ว ราชการ 3 ครอบครั้ว ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 30,000 บาท/คน/ปี

ชุมชนมีแหล่งทรัพยากรที่สำคัญ ดังนี้

- 1) แม่น้ำชี เป็นแหล่งน้ำสำคัญที่ไหลผ่าน เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติและเป็นแหล่งรายได้เสริมให้กับชาวบ้านที่ทำการประมง และน้ำเพื่อการเกษตร
- 2) หนองขามแป เป็นหนองน้ำขนาดพื้นที่ 272 ไร่ เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและเป็นแหล่งอาหารของชาวบ้าน
- 3) ป่าซังใหญ่ มีเนื้อที่ 173 ไร่ เป็นแหล่งเก็บหาอาหารจากป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ ผัก เห็ดและเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์
- 4) บึงชีหลง มีเนื้อที่ 127 ไร่เป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านร่วมกันอนุรักษ์ไว้

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของพื้นที่

บ้านม่วงเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับการปลูกผักอันเนื่องจากมีแหล่งน้ำตลอดปีมีระบบชลประทานครอบคลุมพื้นที่และมีแหล่งน้ำสาธารณะกระจายรอบๆหมู่บ้าน ประกอบด้วยเป็นหมู่บ้านที่ใกล้เมืองขอนแก่น ระยะทาง ประมาณ 20 กิโลเมตร และการปลูกผักเป็นวิถีเดิมของชุมชน นับเป็นอาชีพหลักของชุมชน มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 – 2520 พื้นที่ในบ้านม่วงมีการผลิตหนาแน่นเป็นชุมชน(ปลูกผัก 110 ครอบครัวจาก 128 ครอบครัว)มีการปลูกพืชผักประเภท ต้นหอม แดงกวา มะเขือ พริก ตะไคร้ ผักบุ้ง แดงลัก แดงไท พักทอง ข้าวโพดเพื่อการกิน และปลูก หอมแดง หอมแบ่ง กระเทียม แดงกวา ถั่วฝักยาว เพื่อการขาย เกษตรกร มีการใช้สารเคมีมากกว่า 10 ชนิดในการปลูกแต่ละรอบ ทั้งนี้ยังมีการใช้สารเคมีกำจัดแมลง เช่น “คาร์โบฟูราน” (ชื่อการค้า “ฟูราดาน”) ซึ่งเป็นอันตรายที่ตกค้างในพืชผัก แหล่งน้ำ ดิน และตัวห้ำ ตัวเบียนที่เป็นประโยชน์กับพืชผัก

พ.ศ. 2521 - 2535 เริ่มมีการปลูก หอมแดง หอมแบ่ง กระเทียม พริก แดงกวา ผักชีลาว โหระพา แดงลัก หน่อไม้ฝรั่ง เพื่อการขาย โดยเกษตรกรมีการแบ่งพื้นที่บริเวณที่ดอนใกล้แหล่งน้ำครอบครัวละ 2-4 ไร่ เพื่อการปลูกผักและปัจจุบันมีการเพิ่มพื้นที่การปลูกเฉลี่ยครอบครัวละ 1.5 ไร่ พืชผักที่ปลูก เช่น ปลูก หอมแดง หอมแบ่ง กระเทียม ผักชีลาว ค่ะน้ำ 1 รอบปี จะมีการปลูกพืชผักตามฤดูกาล ดังนี้

ชนิดผัก	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
แดงกวา			■										
หอมแดง			■										
หอมแบ่ง			■										
ถั่ว			■										
คะน้ำ			■										
กระเทียม										■			
ผักชีลาว										■			

แต่ผักบางชนิด ปลูกทั้งปี เช่นหอมแดง หอมแบ่ง และคะน้ำ แดงกวาและถั่วฝักยาวปลูกในช่วงหลังเก็บเกี่ยวข้าว และปลูกกระเทียมในช่วงฤดูหนาว

2. ผลการศึกษาต้นทุนการผลิตและการใช้สารเคมี

จากการศึกษาครอบครัวในบ้านม่วง 128 ครอบครัว มีการปลูกผักโดยใช้สารเคมี จำนวน 110 ครอบครัว เกษตรกรมีพื้นที่ปลูก 2 งาน – 4ไร่ มีพื้นที่การปลูกเฉลี่ยครอบครัวละ 1.5 ไร่ รวมพื้นที่ปลูกผัก จำนวน 165 ไร่ ช่วงเวลาการปลูก ในรอบ 1 ปีเกษตรกรจะมีการปลูก 3 ครั้ง คือ ช่วงเดือนพ.ย.- ม.ค., ม.ค.-เม.ย. และช่วงเม.ย. – พ.ค. ใช้ระยะเวลาการปลูกในแต่ละรอบประมาณ 40-45 วัน

2.1 ต้นทุนการผลิตต่อไร่

ค่าใช้จ่าย	บาท/ต่อไร่
1. การเตรียมดิน	2,350
- ไถพรวน เตรียมปลูก 4 ครั้ง	1,000
- ไถยกร่อง 1 ครั้ง	500
- หว่านปุ๋ยขาวรองพื้น	250
- คลุมฟาง 20 ก้อน ๆ ละ 30 บาท	600
2. ค่าปัจจัยการผลิต	2,450
- ค่าเมล็ดพันธุ์(ตราครุฑแดง) 6กระป๋อง ๆ ละ 115 บาท	690
- ค่าปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15	960
- ค่าปุ๋ยยูเรีย สูตร 45-0-0	800
3. ค่าสารเคมี สารกำจัดวัชพืช	15,520
1) ฉีดสารเคมีคลุมหญ้า /เมล็ดวัชพืชอะลาคลอ โกลด์ 2 อี 1 กระป๋อง	300
2) ค่ายาฆ่าตวัง หมดดิน (ไดโครโตฟอส) 1 กระป๋อง	240
3) ค่ายาฆ่าหญ้าไบแฮลม (กาแลน)/กระป๋อง	150
4) ค่าฮอร์โมนบำรุง ต้น ใบ	100
5) ค่ายาฆ่าแมลง ฆ่าตวังหมดผัก(คาร์โบซัลเฟน)	270
6) ฉีดสารฆ่าตวังหมดดินไดโครโตฟอส	240
7) ค่ายาฆ่าหนองหน้างเหี่ยวว1(แลมแพส) กระป๋อง	1,100
8) ค่าสารฆ่าหนอนหมดผัก (ฮาซี) 1 กระป๋อง	1,650
9) ค่าสารกำจัดหมดผัก หนอนใยผัก อะบาเม็กติน 1 กระป๋อง	500
10) ค่าสารฆ่าแมลง แอมแมส 1 กระป๋อง	1,200
11) สารฆ่าหนอนทุกชนิด 4 ซอง ๆ ละ 290 บาท (คาใบ –สารไม่มีฉลากยา) ฉีด 2 ครั้ง	1,320

ค่าใช้จ่าย	บาท/ต่อไร่
12) ซีดสารฆ่าหนอนใบ หนอนแห้งเหนียว ดั้วหมัดผัก ฮอริโมน สลับวันเว้นวัน หรือ ผสมรวมกันแล้วฉีด	4,450
13) (แลมแพส 1,100 / ฮาซี 1,650 / อะบาเม็กติน 500 แรมเมส 1,200)	
14) ฉีดพ่นฮอริโมนบำรุง ต้นใบ ผสมสารกำจัดแมลง	4,000
4. ค่าจ้างแรงงาน	12,000
1) ขนฟาง คลุมฟาง (15 คน คนละ 200 บาท 1 วัน)	3,000
2) ตัดผัก 5 กิโลกรัม/ถุง 1ไร่ ได้ 1,000 ถุง ถุงละ 7บาท	7,000
3) ค่าอาหารช่วงตัดผัก เตรียมปลูก	2,000
รวมค่าต้นทุนการปลูกในแต่ละรอบ	32,320

ในการปลูกคะน้าแต่ละรอบเกษตรกรจะต้องลงทุนในการผลิต 32,320 บาท /ไร่/ ต้นทุนที่สูงที่สุดคือค่าสารเคมี 15,520 บาท คิดเป็น 48 % รองลงมาเป็นค่าจ้างแรงงาน 12,000 บาท คิดเป็น 37 % ค่าปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์) 2,450 บาท คิดเป็น 8 % การเตรียมดิน เตรียมแปลง 2,350 บาท คิดเป็น 7 %

2.2 ผลผลิตต่อไร่

การลงทุนในการการปลูกคะน้า 1 ไร่ ในแต่ละครั้ง เกษตรกรต้องลงทุนต่อไร่รวม 32,320 บาท แบ่งเป็นต้นทุนการเตรียมดิน เตรียมแปลง 2,350 บาท ค่าจ้างแรงงาน 12,000 บาท ค่าสารเคมี 15,520 บาท ค่าปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์) 2,450 บาท ในระยะเวลา 40 – 45 วัน ได้ผลผลิต 5,000 กิโลกรัม ราคาผลผลิตต่ำสุด 4 บาท ราคาสูงสุด 40 บาท ถ้าราคา กิโลกรัมละ 4 บาท และขายได้ 5,000 กิโลกรัม เกษตรกรจะมีรายได้ 200,000 บาท/ไร่ หากราคา กิโลกรัมละ 4 บาท 5,000 กิโลกรัม เกษตรกรจะมีรายได้ 20,000 บาท มีบางช่วงที่ราคาคะน้าตกต่ำ กิโลกรัมละ 1 บาท เกษตรกรตัดสินใจไม่ตัดผักขาย จะใช้วิธีการไถกลบ โดยจะไม่ได้รายได้ใดๆกลับมาเลยจากการลงทุนทั้งหมด

2.3 การจำหน่ายผัก

เกษตรกรไม่ต้องไปขายเองที่ตลาด มีคนในชุมชนเป็นพ่อค้าส่งผัก จำนวน 10 คน และพ่อค้าในหมู่บ้านใกล้เคียงเช่น บ้านดอนจำปา บ้านคุยแพง บ้านม่วงใหญ่ บ้านโคกกลาง บ้านเหล่านกชุม/บ้านผือใหญ่ บ้านดอนบม บ้านโนนเขวา โดยพ่อค้ามารับซื้อถึงในชุมชน จะมีการนัดหมายกับพ่อค้าขาประจำและตัดผักในตอนเย็น การเก็บผักมีการตัดและนำมาใส่ถุง ถุงละ 5 กิโลกรัม ราคาผลผลิตไม่แน่นอน ราคาสูงสุดอยู่ที่ กิโลกรัมละ 40 บาท ราคาต่ำสุดที่เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตขายอยู่ที่ 4 บาท หากราคาต่ำกว่า 4 บาท เกษตรกรจะไม่ตัดผักขาย บางครั้งพ่อค้ามารับซื้อผักไปจากเกษตรกรเมื่อไปถึงตลาดราคาที่ได้ต่ำกว่าราคาที่ซื้อจากแปลง พ่อค้าก็จะจ่ายเกษตรกรตามราคาที่ขายในตลาด

2.4 การใช้สารเคมี

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการใช้สารเคมี ทั้งสารกำจัดหนอนแมลง วัชพืชใบแคบ ในช่วง 1-15 วันการใช้สารเคมี ไม่มากนัก ช่วงเวลา 15 วัน เป็นต้นไปจะมีการใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะมีการใช้สารเคมี 15- 20 ครั้งต่อรอบการผลิต หากมีการระบาดของหนอนและแมลงจะเพิ่มปริมาณ และความถี่ในการใช้ เช่น ช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน จะเป็นช่วงที่หนอนใบและหนอนใยผักระบาดมาก หากพบหนอนในแปลงเกษตรกรจะฉีดพ่นยาป้องกันโดยทันที ถ้ามีการระบาดจะฉีดพ่นยาทุกวันและผสมสารเคมีหลายตัวรวมกันแล้วฉีดพ่น ในแต่ละช่วงเป็นดังนี้

ครั้งที่	ช่วงอายุ (วัน)	การใช้สารเคมี	ชื่อ/ชนิดสารเคมีที่ใช้	ปริมาณการใช้/ไร่	ราคา(บาท)
1	1-5	ฉีดสารเคมีคลุมหญ้า /เมล็ดวัชพืช	อะลาคลอ (อะลาร์คัลอร์) หรือ โกล์ 2 อี (อีออกฟลูออรีเฟน)	1 ไร่	300
2	5-10	ฉีดสารฆ่าด้วงหมัดดิน	ไดโครโตฟอส	1 ไร่	240
3		ฉีดสารเคมีคลุมหญ้าใบแหลม	กาแลน(ฮาโลซีฟฟอป-อาร์-เมทิลเอสเทอร์)	1 ไร่	150
4		ฮอร์โมนบำรุงต้น ใบ		1 ไร่	100
5	10-15	ฉีดสารฆ่าด้วงหมัดผัก	คาโบซัลแฟน	1 ไร่	270
6		ฉีดสารฆ่าด้วงหมัดดิน	ไดโครโตฟอส	1 ไร่	240
7	15-20	ค่าสารฆ่าหนอนหนังเหนียว	(แลมแพส)	1 ไร่	1,100
8		ค่าสารฆ่าหนอนหมัดผัก	ฮาซี (โทลเฟนไพเรต)	1 ไร่	1,650
9		ฉีดสารฆ่าหนอนใยผัก/หนอนใบ	อะบาเม็กติน		500
10		ค่าสารฆ่าแมลง	แอมมแมส	1 ไร่	1,200
11		สารฆ่าหนอนทุกชนิด	(คาโบ – สารไม่มีฉลากยา) 2 ครั้ง	4 ของ ไร่ 290 บาท	1,320
12	20-40	ฉีดสารฆ่าหนอนใบ หนอนหนังเหนียว ด้วงหมัดผัก ฮอร์โมน สลับวันเว้นวัน หรือ ผสมรวมกันแล้วฉีด	แรมแพส (คลอพินาเนอร์) ฮาซี(โทลเฟนไพเรต) อะบาเม็กติน แรมแมส	ชนิดละ 1 ไร่	1,100 1,650 500 1,200
13		ฉีดพ่นฮอร์โมนบำรุง ต้นใบ ผสมสารกำจัดแมลง	อีซานเขียว/กระเทยทอง	4 ขวด /ครั้ง ไร่ 1,000 บาท	4,000
					15,520

การใช้สารเคมีในการปลูกคะน้าของเกษตรกรบ้านม่วง จำนวน 110 ครอบครัว รวมพื้นที่ปลูกผัก จำนวน 165 ไร่ ต้นทุนสารเคมี อยู่ที่ 15,520 บาทต่อไร่ นั้นหมายถึงว่า เกษตรกรใช้สารเคมี มูลค่ารวม 2,545,280 บาท ต่อ 1 รอบการผลิต หรือใน 1 ปี ซึ่งปลูกผักได้ 3 รอบการผลิต ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสารเคมี ทั้งชุมชน เท่ากับ 7,635,840 บาท ต่อปี

3. ทศนคติต่อการใช้สารเคมี

ทัศนคติของเกษตรกรต่อการใช้สารเคมี การปลูกผักเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ในระยะเวลาสั้น ถ้าได้ราคาดีก็จะเป็นรายได้ที่สูง ผักที่ปลูกทั้งหมดเพื่อขาย ดังนั้นการผลิตมีเป้าหมายอยู่ที่การขาย กระบวนการผลิตจึงต้องให้ได้ผักที่สวยงาม น้ำหนักดี ไม่มีแมลงหนอนกัดกิน ใบลำต้นอวบอ่อน ใบสีเขียวมัน ตามความต้องการของพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภค เกษตรกรไม่มีทางเลือกอื่นที่จะทำให้แปลงปลูกผักขนาดใหญ่ผักสวยงามได้ตามที่ตลาดต้องการนอกจากใช้สารเคมี เกษตรกรจึงมองว่าการใช้เป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องผลิตเพื่อสนองความต้องการของตลาด

เกษตรกรรู้ว่าการใช้สารเคมีเป็นอันตรายต่อตนเองและผู้บริโภค แต่รายได้เป็นแรงจูงใจ เป็นความหวังและการอยู่รอด แม้เป็นไปบนความเสี่ยงแต่ชุมชนยังไม่มีทางเลือก ไม่มีมาตรการในการแก้ปัญหา กลุ่มผู้นำจึงอยู่ในสภาวะของการเห็นปัญหาร่วมกัน การร่วมกันศึกษาอย่างจริงจังจึงเป็นทางออกหนึ่งของการผลิตเพื่อสนองตลาด

กลยุทธ์การตลาดของบริษัทและพ่อค้าสารเคมี

สารเคมีส่วนใหญ่ที่ใช้ผ่านระบบสินเชื่อของร้านค้าในชุมชน ซึ่งมีร้านจำหน่ายสารเคมี 3 ร้าน เกษตรกรและร้านจำหน่ายสารเคมีมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ช่วยเหลือกันในการซื้อ โดยราคาซื้อจะสูงกว่าตลาดในเมืองขอนแก่น และอำเภอโกสุมพิสัย 5-10 บาท ในกรณีการจำหน่ายผ่านสินเชื่อ เกษตรกรได้รับสินเชื่อ เช่น ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์มาทำการผลิตก่อน ในราคาที่สูงกว่าประมาณ 5-10 บาท และมีการสร้างเงื่อนไขโดยต้องขายผักให้กับพ่อค้าด้วย หากพ่อค้ามาตัดผักเข้าในช่วงที่มีการตัดผักพร้อมๆกันหลายราย เกษตรกรก็ต้องซื้อฮอร์โมนมาฉีดเพื่อให้ผักอวบอ่อน จนกว่าพ่อค้าจะมารับซื้อ

การขายสารเคมีแบบรถเร่ เคลื่อนที่มาบริการถึงในชุมชน ชาวบ้านเรียกว่า “รถแดง” โดยรถแดงจะมาพร้อมกับกลยุทธ์การขาย ที่มีการแนะนำสินค้าใหม่ๆ ออกฤทธิ์รุนแรง และเป็นที่ยอมรับ ซึ่งสารเคมีบางชนิดไม่มีฉลาก ไม่มีสรรพคุณ ให้ใช้ตามคำแนะนำของรถเร่ เช่น คาโบ อูมามิ

4. ผลกระทบจากการใช้สารเคมี

4.1 **ผลกระทบด้านสุขภาพ** เกษตรกรมีอาการแพ้สารเคมีบ่อยครั้งในช่วงเวลาที่มีการใช้สารเคมี คือ ผื่นคันตามร่างกาย ปวดเมื่อย แขนขาชา วิงเวียนศีรษะ แน่นหน้าอก เหนื่อยง่าย ตาพาง น้ำหนักลดช่วงที่ใช้แรงงานในแปลงต่อเนื่องเป็นเวลาหลายวัน และตรวจพบสารเคมีตกค้างในเลือดระดับความเข้มข้นสูง นอกจากนี้ การใช้สารเคมียังส่งผลต่อสัตว์ขนาดใหญ่ในพื้นที่ เช่น วัวมีอาการตกดูก่อนครบกำหนดมากขึ้น

4.2 **ผลกระทบด้านสังคม** โดยส่วนใหญ่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพทางสังคม 2 ระดับ คือ ในระดับครอบครัว การปลูกผักเป็นงานหนักทำให้คนในครอบครัวไม่มีเวลาอยู่ร่วมกัน ขาดความอบอุ่นในครอบครัว และในระดับชุมชน การใช้สารเคมีก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกรณีที่มีแปลงผักอยู่ใกล้ชุมชน เมื่อมีการฉีดพ่นสารเคมีแล้วกลิ่นรบกวนเพื่อนบ้าน โดยคนฉีดยามักมีการป้องกันตนเองแต่คนที่ได้รับผลกระทบไม่ได้ป้องกันตนเองและการฉีดยาแต่ละครั้งกลิ่นยากกระจายไปในระยะ 100-300 เมตร เป็นเวลานาน 3 - 5 ชั่วโมง ยาบางประเภทเช่น อบาเม็กติน (ฆ่าหัดดิน) ไดโครโตฟอส คาร์โบซัลแฟน คาร์แทป มีกลิ่นที่รุนแรงมากและมีการใช้บ่อย 3 วันต่อครั้ง ตั้งแต่ช่วง แดกใบอ่อน(7 - 10 วัน)

4.3 **ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม** ผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ ความหลากหลายของระบบนิเวศลดลง โดยดูจากจำนวน ปู ปลา กบ หอย กุ้ง งูเหลือม ปลาไหล มีจำนวนลดลง และสัตว์บางชนิดหายไป เช่น ปลิง แมงดา ไล่เตียนฝอย นก ดินเสื่อมสภาพ มีความเป็นกรด-ด่างสูง บางแห่งมีสภาพเป็นดินจืด ดินแข็ง จนต้องมีการซื้อดินดีมาถมหน้าดินก่อนปลูก และจากการขยายพื้นที่การปลูกผักยังมีส่วนสร้างผลกระทบต่อ การลดลงของพื้นที่ป่าตามหัวไร่ปลายนา พื้นที่บริเวณรอบบึง ถูกใช้ปลูกผัก การจัดการขยะสารเคมีโดยส่วนใหญ่เกษตรกรไม่มีการจัดการขยะ ภาชนะที่บรรจุสารเคมีถูกทิ้งไว้ตามบริเวณแปลง หรือบางรายนำไปทิ้งไว้ในที่สาธารณะเมื่อน้ำหลากก็ลอยไปกับน้ำ

4.4 **ผลกระทบด้านสุขภาพจิต** การลงทุนบนฐานการผลิตที่พึ่งพาปัจจัยภายนอกทั้งปุ๋ยเคมี สารเคมี กำจัดวัชพืช กำจัดศัตรูพืชในปริมาณที่สูงรอบละ 32,320 บาท /ไร่ ทำให้เกษตรกรต้องวิตกกังวลและอยู่บน ความเสี่ยง เนื่องจากการขายที่ไม่มีหลักประกันเรื่องราคา การขึ้นลงของราคาผักค่อนข้างไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางและกลไตลาด เช่น บางช่วงราคาตกต่गीโลกรัมละ 1 บาท บางช่วงราคาสูงถึง 50 บาท ทำให้เกษตรกรอยู่บนความหวังที่จะมีรายได้หรือขาดทุน ความวิตกกังวลในการกินอาหารจากธรรมชาติมีมากขึ้น การหาอาหารจากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติมีน้อยลง

เกษตรกรผู้ปลูกผักคะน้าเพื่อจำหน่ายมาแล้ว 45 ปี ปลูกผัก 110 ครอบครัวยังมีการปลูกด้วยความหวังว่าจะได้ “เผื่อฟลุ๊ค” “ฮ่าได้” หมายถึงความหวัง โอกาส หากคะน้าราคาดีก็พอจะได้ใช้หนี้ การผลิตตกอยู่ในความคาดหวังที่ไม่สามารถกำหนดอนาคตของตนเองได้ ประสบการณ์ของเกษตรกรจึง

วนเวียนอยู่กับ “ซ้ำได้” ไปไม่ถึงการสรุปทเรียนเพื่อหาทางออกในการประกอบอาชีพ ขาดความรู้ทางเทคนิค อีกทั้งยังขาดการรวมตัวกลุ่มก้อน อีกทั้งยังไม่มีกลไกทางสังคมเข้ามาสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถพัฒนาระบบการผลิต การจัดการตลาด และการสื่อสาร เพื่อปรับปรุงการปลูกผักและทำการเกษตรที่ปลอดภัยและมีหลักประกันทางเศรษฐกิจ